

käsitteiden määrittely # ihmettely # kriittisyys # itsenäisyys #
suvaitsevaisuus # kyseenalaistaminen # yleissivistys # ajattelun taidot

Mitä filosofia on?

Arkielämässä vastaan tulee usein tilanteita, joissa ihmiset tuntuvat puhuvan keskenään ihan eri asioista, vaikka aihe onkin sama. Sekavuuden ja erimielisyyksien taustalla saattaa olla epäselvyyttä käytetyissä käsitteissä. Ihmiset voivat esimerkiksi tulkita oikeudenmukaisuuden käsitettä hyvin eri tavoin. Jotta asioista on mahdollista keskustella mielekkäällä tavalla ja saavuttaa järkeviä johtopäätöksiä, tarvitaan ensin selkeyttä ja yhteisymmärrystä käsitteiden tasolla. Käsitteiden määrittely ja analysointi onkin aina ollut olennainen osa filosofian työkenttää. Erilaisten käsitteiden selventämisen

” Filosofia viittaa terminä viisauden rakastamiseen.

ohella filosofiassa myös tutustutaan moniin filosofian alan omiin käsitteisiin, kuten rationalismin, empirismin, relativismin ja kausaliiteetin käsitteisiin. Niiden muistaminen ja ymmärtäminen voi tuntua aluksi haastavalta.

Kreikan sana filosofia tarkoittaa viisauden rakastamista, ja filosofi näin ollen viittaa viisauden rakastajaan. Filosofia-termin käyttö voidaan jäljittää antiikin kreikkalaiseen kulttuuriin, jossa länsimaisen filosofian katsotaan syntyneen noin 600 eaa. Toisaalta tulee huomata, ettei filosofinen pohdiskelu rajoitu yksinomaan länsimaiseen perintöön, vaan filosofista pohdiskelua on harrastettu kaikissa kulttuureissa kaikkina aikoina.

Olenainen kysymys lukiolaiselle on, mitä viisauden rakastaminen käytännössä merkitsee? Mitä hyötyä siitä voisi olla minulle? Filosofit eivät itsekään ole päässeet yhteisymmärrykseen siitä, miten filosofia tulisi määritellä.

Siksi filosofian ominaisuuteen hahmottaminen ja ymmärtäminen on myös haaste filosofian opintoja aloittelevalle opiskelijalle. Tässä luvussa pyritään luomaan yleiskuvaa siitä, mistä filosofiassa oikeastaan on kysymys.

FILOSOFIAN TAVOITTEET

Ehkä filosofia voitaisiin ymmärtää parhaiten asenteena, jossa jatkuvasti etsitään viisautta erilaisten kysymysten ja perusteluiden avulla. Vaikka

” Monilla viriää ajatuksia rauhallisissa paikoissa ja tilanteissa. Millaisissa paikoissa sinä inspiroidut ajattelemaan?

filosofit ovatkin olleet varsin erimielisiä filosofian tarkemmasta määritelmästä, kaikille filosofeille yhteisinä tavoitteina tai filosofian hyveinä voidaan pitää ihmettelyä, kriittisyyttä, itsenäisyyttä, suvaitsevaisuutta ja kykyä sietää epävarmuutta. Filosofia on viisauden etsimistä, joka alkaa ihmettelystä ja asioiden kyseenalaistamisesta. Filosofian tunnilla kaikki kysymykset, jopa hulluimmat, ovat sallittuja. Myös tällä hetkellä totena pidettyjä tietoja on hyvä kyseenalaistaa. Filosofinen asenne edellyttääkin jo lähtökohtaisesti kriittisen ajattelutavan omaksumista. Kriittisyys ei kuitenkaan tarkoita kielteistä suhtautumista asioihin, vaan viittaa pikemminkin asioiden tarkasteluun eri näkökulmista, erilaiset perustelut huomioiden. Kriittisyys on tärkeää, sillä ainoastaan kyseenalaistamalla ja epäilemällä on mahdollista haastaa sekä historiassa vallinneita että tämän ajan ennakkoluuloja ja totunaiskäsitteitä.

Filosofiassa pyritään myös irtautumaan erilaisista ajattelua rajoittavista tiedollisista auktoriteeteista ja ajattelemaan rohkeasti omilla aivoilla. Tiedollisen auktoriteetin voivat muodostaa esi-

merkiksi vanhemmat, ystävät, opettajat, kirkko tai tiede. Yleensä ihmiselle on helpompaa olla samaa mieltä toisten kanssa. Filosofiassa kannustetaan ajattelemaan itsenäisesti sen sijaan, että tukeuduttaisiin muiden ihmisten tai instituutioiden ylläpitämiin mielipiteisiin ja näkemyksiin. Usein ihminen pyrkii, tietoisesti tai tiedostamattaan, etsimään tukea omille mielipiteilleen. On mukavaa huomata, ettei ole yksin omien näkemystensä kanssa.

Filosofian tavoitteena ei kuitenkaan ole oman viisauden ja tiedon korostaminen tai omien näkemysten yliveraisuuden julistaminen. Suvaitsevaisuus filosofisena hyveenä edellyttää, että toisten mielipiteet ja perustelut otetaan huomioon. Muiden ihmisten mielipiteet ovat tärkeitä oman ajattelun herättelijöitä. Suvaitsevaisuus on erityisen hedelmällistä silloin, kun muiden mielipiteet eroavat selkeästi omista näkemyksistä. Toisinaan erilaisten näkökantojen tutkiskelu voi johdattaa omien näkemysten uudelleenarviointiin ja jopa niiden kehittymiseen tai muuttamiseen. Filosofian kysymykset ohjaavat ajattelua eteenpäin sekä kannustavat kohti uusia selityksiä ja pohdintoja. Filosofinen, kysyvä ja kyseenalaistava asenne edellyttääkin ennen kaikkea avoimuutta erilaisille vastauksille. Tässä mielessä filosofia kysyy harjoittajaltaan kykyä sietää epävarmuutta.

FILOSOFIA LUKION OPPIAINEENA

Filosofia on yksi lukiossa opiskeltavista reaaliaineista, joka usein hahmotetaan osaksi katsomusaineita. Tämä johtunee siitä, että filosofia käsittelee monia samoja perustavia kysymyksiä, joihin eri uskonnot pyrkivät vastaamaan. Tässä mielessä lukion oppiaineista filosofia, elämäntutkimus, tieto ja uskonto vaikuttavat toisilleen läheisiltä. Uskonnot perustuvat kuitenkin totena pidetyille opeille, joita ei uskonnon edustajien keskuudessa yleensä haluta kyseenalaistaa. Filosofia sen sijaan ei pyri antamaan mitään lopullisia vastauksia, vaan sille ominaisempaa on jatkuva kysyminen ja